

Vidojko Jović

*Vidojko Jović**, *Belgrado universiteto Kasybos ir geologijos fakultetas*

JOVAN CVIJIĆ (1865-1927) INDĖLIS TIRIANT KARSTĄ

Ižymus serbų geomorfologas Jovan Cvijić (1865-1927) mokslų daktaro laipsnį įgijo Vienos universitete, kur, vadovaujamas Albrecht'o Penck'o, 1892 m. apgynė disertaciją „*Das Karstphänomen: Versuch einer morphologischen Monographie*“.

J.Cvijić buvo Belgrado universiteto geografijos profesorius (1893-1927 m.), Geografijos instituto Belgrade (1893 m.), Serbijos geografų draugijos (1910 m.) ir šios draugijos žurnalo (1910 m.) steigėjas. Be to, jis buvo Serbijos karališkosios akademijos prezidentu (1921-1927 m.), daugelio užsienio akademijų ir geografų draugijų narys, apdovanotas Paryžiaus Sorbonos universiteto bei Prahos Karlo

universiteto garbės daktaro laipsniais.

J.Cvijić tyrė karstinius rajonus Dinarų Alpėse ir apie karstą (reljefą, hidrografiją ir kt.) yra paskelbęs beveik 50 darbų. Be daktarinės disertacijos, paminėtini dar du jo darbai apie karstą: „*Die Karstpoljen: Morphologische und glaciale Studien aus Bosnien, Herzegovina und Montenegro*“ (1901) bei „*La géographie des terrains calcaires*“ (1960). Pasirodžius šiems darbams, daugelis mokslininkų ėmė jį vadinti karsto tyrimų pionieriumi, prisidėjusiu prie mokslo apie karsto reiškinius. Jis buvo daugelio serbiškų terminų (*uvala, ponor, kraško polje, hum, dolina, jama*) autorius. J.Cvijić pabrėždavo, kad uolienuų tirpsmas – svarbiausias procesas, lemiantis karsto susidarymą. Karstinius reiškinius jis stebėjo ne tik Dinarų krašte, bet ir Austrijoje, Moravijoje. Jis aprašė ir klasifikavo karstinius slėnius, laukus, pasiūlė karsto reljefo

leimiantis karsto susidarymą. Karstinius reiškinius jis stebėjo ne tik Dinarų krašte, bet ir Austrijoje, Moravijoje. Jis aprašė ir klasifikavo karstinius slėnius, laukus, pasiūlė karsto reljefo

Karsto laukas pietų Serbijoje (D. Milanović nuotr., 2003).

Karst field in eastern Serbia (Photo by D. Milanović, 2003).

* Vidojko Jović – Belgrado universiteto profesorius, Serbijos mokslų ir menų akademijos narys korespondentas, žurnalo «*Ecologica*» atsakingasis redaktorius.

Jovan Cvijić 1909 m. Belgrade. Serbijos mokslų ir menų akademijos archyvas (Milan Jovanović nuotrauka).
 Jovan Cvijić, 1909, Belgrade. Courtesy by Serbian Academy of Sciences and Arts (Photo by Milan Jovanović).

tipologiją, ciklinį karsto modelį suskirstė į karsto kraštovaizdžius – holokarstą, merokarstą ir pereinamąjį tarp holokarsto ir merokarsto.

J.Cvijić nagrinėjo ir daug geografinių, geotektoninių, vulkanologinių, glaciologinių, limnologinių, antropogeografinių ir etnografinių problemų, kurių dauguma aprašytos dvitomyje „*Geomorphology*“ (1924, 1926). Pasak M.M.Sweeting (1972), „kiekvienam karsto morfologijos studentui svarbu nagrinėti J.Cvijić darbus“. D. Fordas (2005) J.Cvijić pripažino vienu iš geomorfologijos ir hidrologijos pradininkų.

Literatūra

- Cvijić J. Das Karstphänomen. Versuch einer morphologischen Monographie, Geographische Abhandlungen, V 3. – 1893. – P. 218-329.
- Cvijić J. Die Karstpoljen. Morphologische und glaziale Studien aus Bosnien, der Herzegovina und Montenegro. II Theil, Abhandlungen d. K. K. Geographische Gesellschaft, Wien, Bd. III, Heft 2, – 1901. – P. 1-85.
- Cvijić J. Geomorphology I-II. Belgrade, – 1924, 1926. – P. 588+506 pp. [In Serbian].
- Cvijić J. La géographie des terrains calcaires // Académie Serbe des Sciences et des Arts, t. CCCLI. – 1960. – 212 p.
- Ford D. Jovan Cvijić and the founding of karst geomorphology // Cvijić and Karst (eds Z. Stevanović, B. Mijatović), Serbian Academy of Sciences and Arts. – Belgrade, 2005. – P. 305-321.
- Sweeting M.M. Karst Landforms. – London, 1972. – 362 p.

Summary

Jovan Cvijić's (1865–1927) Contribution to Karst Studies*

The notable Serbian geomorphologist Jovan Cvijić (1865–1927) obtained his PhD from Vienna University under Albrecht Penck, with a thesis entitled *Das Karstphänomen: Versuch einer morphologischen Monographie* (1892) and published in *Geographische Abhandlungen* (1893).

Cvijić was Professor of Geography at Belgrade University from 1893 to 1927 (Figure), and a founder of the Geographical Institute in Belgrade (1893), the Serbian Geographic Society (1910), and the *Journal of the Serbian Geographic Society* (1910). He was President of the Serbian Royal Academy (1921–1927), a member of many foreign academies and geographical societies, and recipient of honorary doctorates from the Sorbonne in Paris and Charles University, Prague.

Cvijić studied the karst areas in the Dinaric Alps and published nearly fifty works on karst (relief, hydrography, etc.). In addition to his doctoral thesis, two studies in the field of karst are of special importance: *Die Karstpoljen: Morphologische und glaziale Studien aus Bosnien, der Herzegovina und Montenegro* (1901) and *La géographie des*

terrains calcaires (1960). After these important works on karst, many scientists have referred to him as one of the founders of karst studies, and contributed to the karst science by introducing some Serbian words into its terminology: *uvala*, *ponor*, *kraško polje*, *hum*, *dolina*, *jama*. Cvijić emphasized that rock dissolution is the most important process in karst formation. He observed karst phenomena not only in Dinaric lands but also in Austria and Moravia. He described and classified dolines and poljes, and proposed a typology of karst landform assemblages. Also, he offered a karst cyclic model and divided karst landscapes into 'holokarst', 'merokarst', and 'transitional' between 'holokarst' and 'merokarst'.

Cvijić investigated many geographic, geotectonic, volcanologic, glaciologic, limnologic, anthropogeographic and ethnographic problems, many of which were included in his famous *Geomorphology*, in two large volumes (1924, 1926). Sweeting (1972) concluded that „a study of Cvijić's work is essential for any student of karst morphology“. Ford (2005) recognized Cvijić as one of the fathers of karst geomorphology and hydrology.

Jovan Cvijić was the leading authority of his time on Balkan geomorphology, geography, and history.

* Vidoiko Jović – Professor at the University Belgrade, Corresponding Member of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Editor-in-Chief of the journal «Ecologica».